

İnsan hüquq və azadlıqlarına hörmət hər zaman Azərbaycanın dövlət siyasətinin qayasını təşkil edib. Bu qayanın formalaşmasında isə ulu öndər Heydər Əliyevin əvəzsiz xidmətləri olub. Öz vətəndaşını sevən Lider heç bir halda, hətta günahkar olsa belə onun edam edilməsinə göz yuma bilməzdi. Ölüm hökmü o dövrün ən ciddi problemlərindən biri idi. Bu həm də müstəqilliyini yeni bərpa etmiş dövlət üçün xarici əlaqələr qurmaq və inkişaf etdirmək baxımından əsl maneə idi. Qısaca, bu sədd ən qısa zamanda aradan qaldırılmalı idi.

bir daha nümayiş etdirmişdir. Şərqdə ilk dəfə olaraq, ölüm hökmünün Azərbaycanda ləğvi ölkəmizin dünyəvi, demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu yolu ilə inamla irəlilədiyinin, demokratik prinsiplərin inkişafına xüsusi önəm verildiyinin təsdiqidir. Bu cəzanın ləğvi tarixi hadisə olmaqla bərabər, cinayət-hüquq siyasətinin humanistləşdirilməsi sahəsində atılan qətiyyətli addımdır. Ümummilli liderin siyasəti uğurla davam etdirən cənab İlham Əliyevin insan hüquq və azadlıqlarının qorunması istiqamətində həyata keçirdiyi tədbirlər xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Mütəmadi olaraq əfv sərəncamlarının imzalanması ilə ölkəmizdə insan hüquq və azadlıqlarının qorunması döv-

yata keçirildiyi ölkələrə baxdıqda isə bir neçəsi istisna olmaqla, demək olar ki, hamısının anti-demokratik qəbul edilən, ya da tam demokratik olmayan ölkələr olduğu göze çarpır.

Demokratik olmayan ölkələrdə ölüm hökmü olduqca geniş yayılıb. Amerika tarixi ölüm hökmü məsələsində utancla yad ediləcək bir çox nöqsanlarla zəngindir. 1882-1920-ci illər arasında 4742 nəfər məhkəməsiz asılıb, yaxud da linc edilib. Bu insanların 3345-i vətəndaş müharibəsindən sonra zorakılıq hərəkətlərində asılan, yandırılan, çarmıxa çəkilən və ya döyülərək öldürülən zənci amerikalılardır. Dövrümüzdə də ABŞ-in bir çox ştatın-

Ədalət, azadlıq, humanizm və insanpərvərlik

Şərqdə ilk olaraq ölüm hökmü 1998-ci il fevralın 10-da ümummilli lider Heydər Əliyevin 22 yanvar tarixli müraciəti əsasında Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi tərəfindən ləğv edilib

1995-ci il noyabrın 12-də qəbul edilmiş müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasında demokratik, hüquqi dövlət quruculuğu və insan hüquqlarının qorunması dövlətimizin ali, strateji məqsədi kimi önə çıxarılıb. Bu məqsədə nail olmaq üçün ümumbəşəri dəyərlərə və inkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsinə əsaslanan qanunvericilik bazası yaradılıb ki, bu da ümummilli lider Heydər Əliyevin göstərişi sayəsində mümkün olub.

1998-ci il yanvarın 22-də ölüm hökmünün ləğv olunması haqqında təşəbbüslə Milli Məclisə müraciət ünvanlayan ulu öndər cinayət-hüquq siyasətini hərtərəfli təhlil edərək ədalət, azadlıq, humanizm və insanpərvərlik kimi yüksək idealları rəhbər tutmaqla ölkədə ölüm cəzasının ləğv edilməsi qənaətinə gəldiyini bildirib. Milli Məclis də öz növbəsində dövlət başçısının bu təklifini dəstəkləyib və 1998-ci il fevralın 10-da tarixi qərar qəbul edib. Ölüm hökmünün ləğvi ilə Azərbaycan adını Şərqdə ilk olaraq bu cəzanı ləğv edən ölkə kimi tarixə yazmışdır. Ümummilli lider Heydər Əliyev ölüm hökmünü ləğv etməklə bəşəri humanizmə və beynəlxalq hüquq normalarına sadiqliyini

lətin diqqət mərkəzində saxladığı prioritet sahələrdən birinə çevrilib.

Lakin dünyada ədalət prinsipinin get-gedə pozulduğu bir vaxtda özünü demokratik dövlət kimi qələmə verən ölkələrin bəzilərinə bu "ləğv olunmalı mərhəmətsizlik" hələ də qalmaqdadır. Müdafiəçilərinə görə ölüm hökmü çəkirdirici gücü ən yüksək olan cəza, əleyhdarlarına görə isə heç bir halda ədalətli islah üsulu deyil. Dar ağacından asma, baş kəsmə, güllələnmə, elektrik stulu, dərmanla yatırtma kimi bir çox növü olan ölüm hökmü dövrümüzdə ən çox müzakirə edilən hüquqi mövzulardan biridir. İnsanlığın tarixi qədər qədim olan bu cəzalandırma üsulu bu gün bir çox dövlət tərəfindən həyata keçirilir. Belə ki, Beynəlxalq Amnistiya Təşkilatının verdiyi məlumata görə, 2015-ci ildə edam cəzası son 26 ilin ən yüksək həddinə çatıb. Demokratik ölkələr arasında Avropa və Latin Amerikası dövlətləri ölüm hökmünü ləğv edib. Lakin Amerika Birləşmiş Ştatlarında edam üsulu ilə cəzalandırma hələ də tətbiq olunur. Eyni şəkildə bəzi Asiya və Afrika ölkələrində ölüm hökmü hələ də qüvvədədir. Dünyada edam cəzasının ən çox hə-

da edam cəzası tətbiq edilir. ABŞ-da son 40 ildə 1422 nəfər edam edilib, 3000 nəfər isə edam edilmək üçün gözləyir. 2021-ci ildə isə Birləşmiş Ştatlarda 28 nəfər edam edilib. Demokratik ölkə kimi qəbul edilməsinə baxmayaraq, ABŞ-da ölüm cəzasının çox tətbiq edildiyi diqqət çəkir. Avropa ölkələri demokratik meyarlara və insan hüquqlarına zidd olduğu üçün edam cəzasını ləğv etdiyi halda, eyni mövqeni ABŞ-da görmək mümkün deyil. Maralı cəhət isə Amerikada hazırlanan rəsmi hesabatlarda Azərbaycan kimi ölüm hökmünü çoxdan ləğv etmiş ölkələri demokratiya və insan hüquqlarının pozulması halları barədə sərt tənqid edilməsidir.

Bu insanların çoxunun illərlə səbəbsiz yerə həbsdə qaldıqları da gözardı edilməməli olan başqa bir ədalətsizlikdir. Bir insana peşman olmaq və özünü tərbiyə etmək imkanı verməyən bu ən ağır cəzalandırma üsulu "böyük səhv etdim" deməklə kompensasiya edilə biləcək bir qərar deyil. Günahsız insanı dövlət əli ilə öldürmək vəhşilikdir. BMT çetiri altında ölüm hökmü əleyhinə təcili proqram başladılmalıdır. Unudulmamalıdır ki, cinayətkarlığı azaldan ölüm cəzası deyil, maarifləndirmədir.

**Tacir SADIQOV,
"Respublika".**